מראי מקומות- עירובין נא.

א) **אמר רבא והוא דכי רהיט לעיקרו מטי-** הק' **החזון איש** (או"ח ק"י, סוף אות ו'), הא אי' לעיל (מא:) דפעם א' לא נכנסו לנמל עד שחשיכה וכו', וא"ל ר' גמליאל מותרים אתם, משום שראה דבביה"ש היו בתוך התחום, ומה בכך, הא לא היו יכולים לרוץ ולהגיע שם, שהרי היו בספינה, ולמה מהני מה שהיו רוצים לקנות שביתה בעיר. וכ' להוכיח מזה דע"כ עיר שאני. אלא דכ' להסתפק במהו המעלה של עיר, האם צריך להיות עיר ממש, דהיינו שיש לה עיבור ויש לה תחום לכמה דברים, אבל בית יחידי לא, או דלמא כיון שהעיר הוא מקום שדעתו לקבוע שם פיתא ולינה (ואינו סתם מקום בעלמא שרוצה לקבוע שם שביתתו), משו"ה מהני, וא"כ מהני אף בבית יחידי.

ב) **ולא היא, לא תנא לי' כר' יוסי אלא כי היכי דליקבל לה מיני'-** כ' **המג"א** (קנ"ו, ב') דמכאן שאם שמע דין ונראה לו דהלכה כן, מותר לאמרו בשם אדם גדול כי היכי דליקבלי מיני'. אלא דהק' דבסוף מס' כלה אי' דהאומר דבר בשם חכם שלא גמרו ממנו, גורם לשכינה שתסתלק, והניח בצ"ע. וע' **באליה רבא** (שם) שכ' ג' תירוצים, א) ששם במס' כלה היו מקבלין אותו אפי' אם לא הי' אומרו בשמו, ולכן לא הי' צריך לאומרו בשם אחר, ב) כאן מיירי שלא שמע בשם גדול אחר, אלא ששמעו סתם, וכל האיסור הוא לאומרו בשם גדול א' אם שמעו מגדול אחר, ג) דוקא מה שאמר מסברת עצמו אסור לומר בשם חכם, אבל אם שמעו מחכם א', יכול לאומרו בשם חכם אחר.

ג) **הני אלפים אמה היכן כתיבן-** פי' **הריטב"א**, היכא רמיזי, ואהיכא אסמכינהו רבנן, דהא קיי"ל דתחומין דרבנן. וכ"כ **התורת חיים**, שאינו אלא אסמכתא. ומה שהק' הגמ' ונילף מקיר העיר וחוצה אלף אמה, פי' התו"ח דהק' דא"כ אין ללמוד אפי' אסמכתא מהא דומדותם, וכו'. עוד כ' התו"ח דכיון שאינו אלא אסמכתא, צריך לבאר דמה דתקנו רבנן אלפים אמה, היינו משום דרבנן עשו הרחקה לאיסור דאורייתא (וכ' כן בדעת **הרי"ף** ו**הרמב"ם** דלכ"ע הוי תחומין י"ב מיל מן התורה, וא"כ הוי אלפיים אמה הרחקה לדין דאורייתא של י"ב מיל), והעמידוהו על שיעור אלפים, משום דאלפים אמה הוי מגרש העיר ושייך להעיר.

ד) **כזה יהו כל שובתי שבת-** פ**רש"י**, דלגבי העברה ליכא למיתב פיאות, אלא לעולם ניתן אלכסון, ואינו עובר בהעברת ד' אמות בשבת אא"כ הוציא הן ואלכסונן. אבל **תוס'** הביא מה**רשב"ם** דמרביעין ד' אמות של רה"ר ברבוע העולם, ולכן אם מעביר ממזרח למערב או מצפון לדרום, הרי הוא חייב מיד בד' אמות, אבל אם מעביר לאלכסונו של עולם, אינו חייב אא"כ מעביר ד' אמות ואלכסונן. וע"ש שהביא תוס' מ**ר"ת** דכ' דלא רק לענין ד' אמות אמרי' שיש לו האלכסון (וכדברי רש"י), אלא אפי' לענין תחום שבת אמרי' כן, ותחום שבת שלו הוא עד אלפים אמה ואלכסונן. וכ' **הריטב"א** בדעת ר"ת, דאף דלא מצינו בשום מקום בתלמוד דהזכירו חכמים אלא שיעור ד' אמות ואלפים אמה, ולא הזכירו השיעור דהם ואלכסונן, היינו משום שאין התלמוד מזכיר אלא העיקר שיוצא ממנו האלכסון. עוד כ' הריטב"א דמדברי רש"י משמע דלא ס"ל כר"ת, אלא דרק לענין ד' אמות אמרי' הן ואלכסונן, אלא לענין תחומין, דאפשר בפיאות וזויות, אין לנו להרבות במדה אלא מה שמוסיף באלכסון ממש.

מראי מקומות- עירובין נא:

א) **דר' מאיר סבר עיקר עירוב בפת, וכו', ור' יהודה סבר עיקר עירוב ברגל-** פי' **ר' יהונתן** (יד: בדפיו), דר"מ סבר דכיון דהביא פתו עמו, הרי גילה דעתו שדעתו לשבות שם ולא במקום אחר, ולכן סגי בזה לעשותו מקום שביתתו, משא"כ היכא שמערב ברגליו, לא ניכר לכל שהוא הולך שם בעבור עירוב, אלא אמרי אינשי שהלך שם לטעם אחר, או דשמעתי' משיכתי', או דחמור אבד שם והלך לבקשו. ור' יהודה סבר דעיקר עירוב ברגל, וטעמו משום דכיון דטורח בעצמו ללכת שם, א"כ ניכר לכל יותר ממי ששלח שם שלוחו ובידו פת. וכיון שעיקר עירוב הוא באופן זה, כ"ש שיועיל למי שיוצא מביתו לכתחלה ע"מ כן, וזהו עשיר.

ב) **אבל במקום פלוני, דברי הכל עני אין עשיר לא-** כ' **הריטב"א** דעני ועשיר האמורין בסוגיין, לא עני ועשיר ממש הם, דהא לקמן במעשה דאנשי ממל היו באין להחשיך על התחום, וחשיב להו לתלמודא עשירים, אע"פ שבאמת היו עניים. אלא היסוד הוא, דכל היכא דעיקר יציאתו לא היתה כדי לקנות שביתה, אלא מקרה הוא שהי' לו מפני שחשכה לו דרך, זהו הנקרא עני, ואפי' אם באמת יש לו פת בסלו, דכיון דרובם אין להם פת בסלם, תו לא פלוג רבנן, ונתנה להם רשות לערב ברגליהם כדי שיוכל לאכול את פתו. וכל שעומד בעירו ובא לקנות שביתה במקום אחר, או שיצא כדי לקנות שביתה במקום אחר, זהו הנקרא עשיר לענין זה, ואפי' בשאין לו פת בסלו, דרוב היושבים בביתם או היוצאים מביתם בע"ש כדי לקנות שביתה, יש להם פת או שום אוכל אחר בסלם לערב, ולכן גם בזו לא פלוג רבנן.

ג) **הכא במאי עסקינן, כגון שיש לו שני בתים-** פי' **הריטב"א** (לקמן נב.), דהא דאוקמה שיש לו ב' בתים, איצטריך לומר כן אפי' במקום שאמר שביתתו במקום פלוני, דאל"כ, אלא שהי' לו רק בית א', הי' הדין דכיון שחזר לעירו והרי הוא בביתו, שורת הדין שיהא דינו כעשיר, אבל היכא שיש לו בית בעיר אחרת, ונעקר משם בע"ש כדי לילך שם, אז אנו חושבין אותו כאילו הוא מן העיר אחרת לענין זה, וממילא דינו כדין מי שהוא חוץ לעירו וחשכה לו הדרך, דחשיב עני אפי' אם יש לו פת בסלו. וע' **במגיד משנה** (עירובין ז', ח'), דכ' בדעת **הרמב"ם** דאורחא דמילתא קתני, אבל באמת הדין אינו כן, אלא אפי' אם אין לו ב' בתים אין הדין נשתנה, אבל הביא דדעת **הרשב"א** הוא דב' בתים דוקא, אבל אם אין לו בעיר אחרת בית, אז אמרי' דהיכא דחזר והלך, מסתמא חזר מלילך לגמרי, וא"כ אם אינו אומר בפירוש שביתתו במקום פלוני, אמרי' דשב לעירו לגמרי.

ד) **אלמא כל במקום פלוני, עני אין עשיר לא-** הק' **הריטב"א**, ולר' חסדא הוי מתניתין תיובתא, והאיך טעה במשנה מפורשת. ותי', דר' חסדא א"ל דליתא להא דר' הונא, ויש לחלק בינו ובין בני העיר באופן אחר. דהיינו, דטעמא דבני העיר אסורין לילך הוא משום שלא אמרו כלום, וכל שלא יצא ממקומו ובא לערב במקום אחר, דכ"ע אינו מערב בשתיקה, וצריך הוא לומר שביתתי במקום פלוני. ומ"מ סבר הגמ' דסייעתא הוא לר' נחמן, דאי משום הא, פשיטא, ור' חסדא ס"ל דאה"נ, פשיטא, אלא כדי נסבה, שלא בא אלא להשמיענו דין מי שיצא לילך לעיר, ולמיתני בה פלוגתא דר"י ור"מ.

מראי מקומות- עירובין נב.

א) **והא ר' נחמן ותניא כוותי'**- העיר **החזון איש** (או"ח ק"י, ו', ד"ה נ"א, ב'), דלשון הגמ' משמע דרבה בב"ח ג"כ ידע הברייתא, אלא דמ"מ לא חשש. וביאר דאפשר דסבר דמתני' פליגא, דמשמע לי' דמתני' בעשיר פליג ר' יהודה. אבל דחה דאולי הגמ' קיצר לשונו, אבל באמת רבב"ח לא ידע הברייתא, ובאמת אמר לי' אביי דיש תניא כוותי' דר"נ, דתניא, וכו'.

ב) **שבת יש לו ד' אמות, הנותן את ערובו, יש לו ד' אמות או לא**- **פרש"י**, שבת, דהיינו קונה שביתה ברגליו, יש לו ד' אמות לקניית בית מלבד האלפיים לכל רוח, והשאלה הוא לענין הנותן ערובו, האם יש לו ג"כ ד' אמות חוץ מהאלפיים או לא. וע' **בתוס' רי"ד** (מהדורא תליתאה), שביאר צדדי השאלה לפי פי' זה, דאולי דוקא בששבת ברגליו יש לו ד' אמות, כדילפינן מהא דכתי' שבו איש תחתיו, אבל הנותן ערובו בפת ע"י שליח, שלא עמד שם ברגליו, י"ל דלא קנה שביתה אלא במקום ערובו ממש. ואע"פ דהנותן ערובו בעיר יש לו כל העיר, וא"כ מסברא לכאו' י"ל דאף מי שנותן ערובו בבקעה יש לו להיות עכ"פ ד' אמות, התם משום דנתנו במקום שיש בו מחיצה, ודעתו לקנות שביתה עד מחיצה חיצונה, אבל כשנותן עירובו בבקעה אין לומר כן, והלכך יש מקום לומר דלא קנה שביתה אלא במקום ערובו ממש. או דלמא, טעמא דפת הוא דכל היכא דפתו הוא, אמרי' דהוי כאילו הוא שם, וא"כ שפיר יש לו ד' אמות.

ג) **יש לו ד' אמות**- וכן קיי"ל, כמו שאמר רבא לעיל (לה.). ופסק **הרמב"ם** (עירובין ו', י"א), דמי שנתן עירובו בסוף התחום, אם נתגלגל חוץ לתחום, אם הוא בתוך ב' אמות, כשר, ואם הוא חוץ מב' אמות, פסול, לפי דשוב הוי חוץ לתחומו, וערוב שהוא נתון חוץ לתחום לא מהני. והק' **הראב"ד** דזהו כשי' ר"א, דס"ל דהוא באמצען, ולא קיי"ל כוותי'. אולם ע' **במגיד משנה** שם, שכ' שאין כוונת הרמב"ם לפסוק כר"א, אלא דדייק מדברי רבא שם, דלא אמר שיש לו ד' אמות לכל רוח, אלא שאמר שיש לו ד' אמות, דמשמע שהוא בתוכם. ונמצא דס"ל להרמב"ם דמה דאמר ר' יהודה דיש לו איזה ד' אמות שירצה, זהו רק היכא דנמצא חוץ לתחומו, אבל לגבי ערובו, הערוב הוא נחשב כבאמצע מקום שביתתו של ד' אמות.

ד) **מ"ש איהו ומ"ש אינהו**- ע' **ברי"ף** (טו. בדפיו) שכ' דמיירי שבני העיר, שהיו עשירים, אמרו לו, שהי' עני, לערב בשבילם. וביאר **ר' יהונתן**, דאע"פ שאין אדם רשאי לומר לחבירו לערב בשבילו ברגל, מ"מ שאני הכא, דלא אמרו לו לערב בשבילם בתורת שליחות, אלא כלומר, תהא שביתתנו באותו מקום שסיימת לעצמך, כדי שנלך עמך למחר, ואם לא בעבור זה הטעם שהם עשירים, ואין להם לומר שביתתנו במקום פלוני, היינו סומכים עליו.

ה) **כגון שיש לו ב' בתים**- **פרש"י** על המשנה, דכיון שיש לו בית שם, ודאי אין כוונתו לעקור מהליכתו. **והרשב"א** פי' באו"א, דכיון שעקר מכאן ודעתו ללכת לביתו בעיר אחרת, א"כ עני הוא, דעקר מכאן לגמרי. אלא דהק', א"כ, מאי קאמר דאיהו, כיון דנפיק לאורחא הו"ל עני, אינהו עשירים נינהו, דמשמע דהכל תלוי בהא דנפיק איהו ולא אינהו, הרי אפי' אם נפקי אינהו, כיון שאין להם עוד בתים במקום שהם הולכין שם, א"כ דינם כעשירים (ולכאו' ק' גם לפי' רש"י). ותי' דאה"נ, זהו כוונת הגמ', איהו, דנפיק לאורחי', ויש לו בית באותה העיר, הו"ל עני, אבל הם, אפי' אם נפקי באורחייהו, מ"מ הם עשירים, משום שאין להם בתים שם.

ו) **ור' יוסף אמר להחזיק דכ"ע לא פליגי דצריך, כי פליגי לומר**- **פרש"י** (בלשון ב') דנח' אם צריך לומר שביתתי בעיקרו או לא, דר' יהודה ס"ל דצריך לאומרו, ור' יוסי ס"ל דאפי' לא אמר מידי קני. והק' **הרשב"א** בשם **הראב"ד**, איך שייך לומר דאיכא מ"ד דאין צ"ל שם תהא שביתתי, הא איכא כמה סתמות דצריך לומר, ותי' **הריטב"א** דלא אמרי' שאי"צ לומר אלא בכה"ג דוקא, שיצא מעירו, והי' מכיר אילן וגדר מסויים באמצע שראוי לקנות לו שביתה, אבל במי שאינו מכיר באמצע שום מקום מסויים לקנות שביתה, ולא הי' דעתו מעולם על שום מקום לקנות בו שביתה, ודאי לא יקנה לו שביתה, וודאי צריך לסיים באמירה איזה מקום לשבות בו.

ז) **מי שהחזיק בדרך והחזירו חבירו-** ע' **בביאור הלכה** (ת"י, ד"ה החזירו), שהביא מש"כ **הריטב"א** דדוקא אם החזירו חבירו עדיין יש לו עירוב, אבל אם חזר מעצמו אמרי' דנמלך הוא. אבל הביא מה**רמב"ם** דס"ל דאפי' אם חזר מעצמו עדיין הוי ערוב, אבל צידד דאולי מודה הרמב"ם היכא דלא יצא מביתו, אלא רק ירד מן העליי', דאז הוי נמלך אם לא החזירו חבירו, אלא חזר מעצמו. אבל הביא מה**חיי אדם** דמבואר דאפי' בכה"ג מהני אפי' אם חזר מעצמו (והניח בצ"ע לשון ה**מחבר** שם לפי הח"א).

ח) **כמאן, כר' יוסף ואליבא דר' יוסי בר' יהודה-** הק' **הרשב"א**, דלמא הוי כרבה ואליבא דריב"י, ומיירי דאמר, ותי' דא"כ הו"ל לפרש בהדיא דאמר, דאמורא אין לו לסתום אלא לפרש.

מראי מקומות- עירובין נב:

א) **מי שיצא חוץ לתחום אפי' אמה א', לא יכנס- פרש"י**, שיצא במזיד ומדעת, שלא לשם מצוה. וע' **בביאור הגר"א** (או"ח ת"ה, ב'), שכ' דזהו שלא כשי' **הרמב"ם**, דס"ל דדין מתני' אפי' באונס הוא.

ב) **מי שיצא חוץ לתחום אפי' אמה א', לא יכנס-** הק' **התוס' רי"ד**, כיון שיכול ליכנס ד' אמות בתוך התחום ברשות, נימא כיון דעל על, כמו דאמרי' בריש פרקין (מא:), דאי פקח הוא, עייל לתחומא, וכיון דעל על. ותי' דהתם דרשאי ליכנס מפני כבודו, אמרי' דכל מה שהוא רוצה עד שימצא מקום צנוע קרא על לתחומא. אבל הכא, שאינו רשאי ליכנס אלא ד' אמות, לא יקרא על לתחומא, דד' אמותיו, שהן כי תחתיו, אינן נחשבות כלל דנימא בהו דהוי כעל לתחומא.

ג) **לא יכנס-** ע' **בדברי יחזקאל** (ט', א'), שכ' להסתפק באיסור יוצא לחוץ לתחום, בכמה דיינינן לי' בלאו דלא יצא (למ"ד מן התורה הוא), או האיסור דרבנן למאי דקיי"ל דתחומין דרבנן, האם עובר רק בפסיעה בינונית, דהיינו אמה, או דלמא עובר בכל שהוא אחרי שעקר מתחומו. וכ' דמלשון **הרמב"ם** משמע שאינו עובר אלא בפסיעה א', אבל מלשון **השאלתות** ו**הבה"ג** משמע דאפי' בכל שהוא עובר. ובביאור מחלקותם, כ' הדבר"י די"ל דהרמב"ם אזיל לשיטתו, דפסק דרגלו א' תוך התחום ורגלו א' חוץ לתחום יכנס, וא"כ י"ל דכל זמן שלא יצא אמה, עדיין הוא בתוך תחומו, וא"כ ודאי לא עבר. אבל השאלתות והבה"ג י"ל דס"ל כדעת **הראב"ד** בהשגות, דפסק כלישנא קמא, דרגלו א' בתוך התחום ורגלו א' חוץ לתחום לא יכנס, ומש"ה מקרי יוצא חוץ לתחום אפי' בכל שהוא, דסכ"ס הרי עקר רגלו אחת מתחומו.

ד) **למקום שרובו הוא נזקר- פרש"י**, ורובו בתוך התחום הוא. וכ' **הדברי יחזקאל** (ט', ג'), דלפי"ז לכאו' כל זה רק היכא שכבר הי' בתחומו, ויוצא מתחומו ע"י רגלו א', דאז עדיין רובו בתוך התחום, אבל בסיפא דמתני', דמי שהחשיך חוץ לתחום אפי' אמה א' לא יכנס, אם החשיך באופן שרגלו א' בתוך התחום, לא יועיל, דהא כאן רובו חוץ לתחום, ושדינן לי' בתר רובו, ולכו"ע לא יכנס. אבל דייק דמדברי **הרמב"ם** (שבת כ"ז, י"א) לא משמע כן, דכ' דמי שהחשיך חוץ לתחום והי' רגלו א' בתוך התחום, הר"ז יכנס. ולכאו' אין הטעם יכול להיות משום דגופו בתר רובו נזדקר, שהרי רובו חוץ לתחום הוא. אלא צ"ל דכוונתו ע"פ גירסת **הר"ח**, דגרס ההיא אחרים הוא דאמרי למקום שכולו הוא נזקר. ופירושו הוא, דטעמא דר' חנינא דס"ל דרגלו א' בתוך התחום יכנס, היינו מקרא דכתי' אם תשיב משבת רגלך, וקרינן רגליך, וגלי קרא דכל שעדיין בתוך התחום ע"י רגלו א', מותר ליכנס תוך תחומו, דנידון כאילו הוא בתוך תחומו. אבל אחרים ס"ל דצריך להיות כולו בתוך התחום, וכל שאינו כולו בתוך התחום מיקרי יוצא חוץ לתחום. ולפי"ז, ודאי אין מקום לחלק בין אם הי' יוצא חוץ לתחום או אם החשיך חוץ לתחום.

ה) **מפני טועי המדה- פרש"י** בלישנא ב', דהיינו המודדין, דכל חבל מתמעט משני אחיזות, וכו'. והק' **הגאון יעקב**, למה להו לעשות כן, ולמיחש למאי דלא חשו רבנן. ואם משום דאינן יודעין, מ"ש דהלכה זו אינן יודעין משאר הל' מדידה דיודעין. עוד הק', מ"ש ט"ו אמה דנקט, ואם לאו דוקא ט"ו אמה, א"כ מהו השיעור באמת, והניח בקו'.

מראי מקומות- עירובין נג.

כיצד מעברין

א) **וגשרים ונפשות שיש בהן בית דירה-** פי' **ר' יהונתן** (טו: בדפיו), דגשרים אלו הם מכוסים מלמעלה, ויש לו כותלים מד' רוחותיו, אלא שהכיפה חלולה, ויש בכותלים פילוש שיעברו המים תחתיו או בני אדם, ויש תחתיו דירה למוכס. וכעי"ז כ' **הרש"ש**, והוסיף דאם יש לגשר זה בית דירה למוכס, אז כל הגשר כמו שהוא גדול, מתעבר עם העיר.

ב) **ועושין אותה כמין טבלא-** ע' **בתוס' יו"ט** שהביא מה שגרסו הראשונים ועושין "אותן", דהיינו התחומין. והק' דהא כבר תנינן לעיל (מט:) כן, ולמה צריך לחזור ולשנותו כאן. ולכן כ' דהעיקר הוא גירסת **הפיה"מ להרמב"ם**, דגרס ועושין "אותה", דהיינו דעושין העיר כטבלא, ועי"ז נשכרין הזויות.

ג) **חד תני מעברין וחד תני מאברין-** כ' **התורת חיים**, דמשמע שיש נפק"מ לדינא ממח' זה. וביאר ע"פ הא דאי' לקמן דיושבי צריפין אין מודדין להן אלא מפתח בתיהן, דאין חשובין עיר כיון דלא קביעי וקיימי. וא"כ, י"ל דנפק"מ אם יש תוך שבעים אמה ושירים לעיר בית שאינו קבוע, כגון צריף, מאן דתני מעברין, כאשה עוברה, סבר דאע"ג שאין הבית קבוע מודדין ממנו, דלהכי קא מדמה הך מילתא לאשה עוברה, שגם הולד אינו קבוע במעי אמו. ומאן דתני מאברין, אבר אבר, סבר דאין מודדין ממנו, דבית קבוע בעינן, דומיא דאבר שהוא קבוע באדם.

ד) **אלא למ"ד ב' בתים זה לפנים מזה מאי מכפלה, שכפולה בזוגות-** פ**רש"י**, ב' בתים לא שייך בהו לשון כפולה. והק' **הבן יהוידע**, למה אין שייך לומר דכפולה בב' מחיצות, זה לפנים מזה. ועוד, מה תי' שכפולה בזוגות, הלא אברהם אבינו קרא לה מכפלה לפני בני חת, ועדיין לא הי' שם אלא זוג א'. והוא ביאר דקו' הגמ' הי' על מה שאנו קורין אותה מכפלה, דבשלמא אם הוא בית ועליי', די"ל דחידוש הוא, שהרי לא מצינו ב' מערות כזה. אבל למ"ד זו לפנים מזו, מהו החי' בזה, הרי יש כמה מערות של כמה גדולי עולם שמערותיהן כן, וע"ז תי' דאנחנו קוראים לה מכפלה ע"ש שהוא כפולה בזוגות. אבל מה שאברהם אמר לבני חת מכפלה, זהו משום שהי' רוצה לבאר מקחו, שרוצה לקנות כולו, לא רק החיצונה או הפנימית.

ה) **שכפולה בזוגות-** כ' **התורת חיים** דנפק"מ ממח' זו לדינא לענין מקח וממכר, דאם אדם קונה מחבירו מערה כפולה לקבור מתים, למר צריך להיות בית ועליי', ולמר צריך לעשותה באופן שיהי' יכול להחזיק ד' זוגות.

ו) **שכפולה בזוגות-** ע' **במהרש"א**, שכ' דעכשיו דאמרי' דלשון מכפלה משמע כפולה בזוגות, א"כ מהכ"ת לומר דהי' המערה זו לפנים מזו [ולפי ה**בן יהוידע** הנ"ל לק"מ, דהא אברהם קראו מכפלה קודם שהי' כפול בזוגות]. וכ' דמסתבר דלאו במלת מכפלה פליגי, אלא כ"א אמר כפי קבלתו, אלא דהגמ' הק' דלפי קבלה זו, מהו ביאור תיבת מכפלה, וע"ז תי' דכפולה בזוגות.

ז) **חד אמר נמרוד שמו, וכו'-** ע' **בעיון יעקב** שכ' די"ל דפליגי אם נענש על עבירות שבין אדם למקום, דהיינו על שהמריד העולם על מלכותו יתברך, או אם נענש על עבירות של בין אדם לחבירו, על שהפיל אברהם לכבשן האש [ואף דודאי נענש על כולם, לכאו' כוונתו על מה שהוא עיקר העונש, או על בין אדם למקום או על בין אדם לחבירו]. ולענין נפק"מ לדינא ממח' זו, כ' **התורת חיים** די"ל לענין הא דכתי' ושם רשעים ירקב, ואמרי' ביומא דלא מסקינן בשמייהו, דאם שמו נמרוד, א"כ אין אדם יכול לקרות בנו נמרוד, וכו'.

ח) **רב ושמואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנתחדשו גזרותיו-** ע' **בעיון יעקב בסוטה** (יא.), שכ' די"ל דלשיטתייהו אזלי, דנח' רב ושמואל בשבת (עה.) בביאור "מגושתא", חד אמר חרשי וחד אמר גידופי, ו**בתוס'** שם

אי' דפליגי בהא דאי' במו"ק דפרעה דימי משה אמגושי הי', דכתיב הנה יוצא המימה, חד אמר לעשות כשפים הי' יוצא, וחד אמר גידופי, שהי' עושה עצמו ע"ז, שהי' אומר לי יאורי ואני עשיתיני. ופי' הע"י דהטעם שאמר אני עשיתיני היינו משום שהיאור עלה לרגליו, וכפ**רש"י** על התורה דויברך יעקב. וא"כ, אם אמרי' דמלך חדש הוא, ולא הא דבימי יעקב, א"כ אין שייך לומר פשט זה, אלא דע"כ מכשף הי'. אבל אם לא הי' חדש, א"כ שפיר י"ל דאמר לי היאור וכו'.

ט) **חד אמר חדש ממש, וכו'**- כ' ה**תורת חיים** דהנפק"מ לדינא בין רב ושמואל הוא מי שאומר לחבירו שמוכר לו בית חדש, והוא ישן אלא שסיידו וכיידו וציירו עד שנראה כאילו הוא חדש, למ"ד חדש ממש, המקח חוזר, דחדש ממש בעינן, ולמ"ד שנתחדשו גזירותיו, המקח קיים, דכיון דנראה כאילו הוא חדש, אע"ג דלאו חדש ממש, חדש קרינן בי' [ולכאו' ק"ק, דבהל' מו"מ לכאו' אזלי' בתר לשון בני אדם, ומה לי דבלשון תורה חדש היינו ממש או לא. ואולי י"ל ע"פ מש"כ הראשונים בנדרים, דהיכא דאין לשון בנ"א ברור, אז יכולין ללכת בתר לשון התורה]. וע"ע על דרך זה ב**בן יהוידע**, שכ' דהנפק"מ בין רב ושמואל הוא לענין חזרה מעורכי המלחמה, דהתורה אמרה דמי שבנה בית חדש ולא חנכו, ילך וישוב לביתו, דס"ל לר' יהודה בסוטה דמי שסתר ביתו וחזר ובנאו אינו חוזר, דחדש ממש בעינן, וה**פיה"מ להרמב"ם** שם לא פסק כר"י, וכ' דהת"ק חולק עליו. וי"ל דזהו באמת מח' רב ושמואל כאן (וע"ש בהמשך איך שביאר לפ"ז למה לא פסק הרמב"ם כר"י).

י) **כשהיינו לומדין תורה אצל ר"א בן שמוע, היינו יושבין ששה ששה באמה**- העיר ה**בן יהוידע**, למה אצל ראב"ש זכו לנס יותר מן אצל ר' אושעיא בריבי, שהיו יושבים ד' לאמה. ותי' דאפשר אצל ר' אושעיא היו לומדין בד' סדרים דוקא, וכמו שהי' בימי רב יהודה, שלא הי' להם יכולת ללמוד בששה, ולכן היו יושבין רק ד' לאמה. משא"כ אצל ראב"ש, שהיו לומדין כל הו' סדרים, לכן זכו לנס יותר, שהיו יושבים ששה באמה.

יא) **אנן כאצבעתא בבירא לשכחה, וכו'**- ע' ב**חתם סופר** (שבת קמ: ד"ה וע"ד), שביאר דחד מ"ד אמר אנן כאצבע בבירא לשכחה, ומוסיף אידך ואנן כאצבע בקירא לענין סברא, שלכאו' אי"ז מענין הראשון. אכן ביאר שבתחלה הי' כאצבע בבירא לשכחה, מ"מ אפשר להועיל ע"י חידושים (וע"ש שביאר איך שמועיל חידושים לזכרון), אבל עכשיו אנן כאצבע בקירא לסברא ג"כ, ומה לעשות עוד.

יב) **ראשונים ר"ע, אחרונים ר"א בן שמוע**- פי' ה**מהרש"א מהדו"ב**, דנקט ר"ע ע"פ הא דאי' דדברים שלא נמסרו למשה נמסרו לר"ע, וראב"ש ע"פ הא דאמרי' לעיל שהיו יושבים ששה באמה אצל ראב"ש, שכ"כ היו לומדים תורה שבע"פ בתמימות, עד שהיו דוחקים ומצמצמים עצמם, וממילא הי' לבו כפתחו של היכל, שרמז על תורה שבע"פ.

יג) **אמר אביי, ואנן וכו', אמר רבא, ואנן וכו'**- ויש לעי', הא אביי ורבא בדור אחד היו. ופי' ה**מהרש"א**, דאביי נקט גמרא, דהיינו מה שקיבל מרבותיו, ורבא נקט סברא, דהיינו סברת הלב, וע"ש שביאר המשל של כ"א.